

ALEXANDRE DUMAS

Laleaua neagră

În românește de
LAZĂR MARCU

· Editura HERRA

I Poporul recunoscător

Suntem în 20 august 1672. Orașul Haga atât de viu, atât de cochet, atât de alb, încât s-ar putea spune că toate zilele sale sunt duminici, orașul Haga cu parcurile sale umbroase, cu arborii săi uriași înclinați peste casele gotice, cu largile și scânteietoarele oglinzi ale canalelor în care se reflectă clopotnițele sale cu turla aproape orientate, orașul Haga capitala celor șapte provincii unite, își umfla toate arterele sale cu un val negru și roșu de cetățeni grăbiți, înfuriați și nerăbdători, care alergau cu muschetele la spinare, cuțitele în brâu sau cu ciomagul în mână, spre Buytenhoff, formidabila închisoare care își arată și astăzi ferestrele cu gratii, în care de când cu acuzarea de asasinat adusă împotriva sa de către chirurgul Tykelaier, lăncezeza Cornelius de Witt, fratele ex-marelui pensionar al Olandei.

Corneille sau Cornelius de Witt, inspector al digurilor acestei țări, ex-burgmasterul orașului său natal Dordrecht și deputat în statele Olandei, avea patruzeci și nouă de ani, pe vremea când poporul olandez sătul de republică, așa cum era înțelesă de Jean de Witt, marele pensionar al Olandei, era cuprins de o dragoste violentă pentru stathuderat, instituție de guvernământ abolită pe vremuri, printr-un edict perpetuu impus de Jean de Witt, provinciilor unite.

Cum este foarte rar cazul, când spiritul popular în evoluția sa capricioasă nu vede omul în dosul unui principiu, la spatele republicii poporul vedea figurile severe ale fraților de Witt, acești romani ai Olandei care îndrăzneau să disprețuiască gustul public al olandezilor, arătându-se amatori suspecti și inflexibili ai unei libertăți fără margini și ai unei prosperități statornice, în timp ce în dosul stathuderatului, poporul ghicea fruntea înclinată, gravă și gânditoare a tânărului Wilhelm de Orange, pe care contemporanii l-au poreclit taciturnul, poreclă adoptată și de posteritate.

Cei doi Witt îl menajau pe Ludovic al XIV-lea, al cărui ascendent moral ei l-au simțit crescând în toată Europa, presimțind totodată ascendentul material pe care îl aducea asupra Olandei, succesul vestitei și minunatei campanii de pe Rhin, ilustrată de eroul romantic al vremurilor acelea numit contele de Guiche, campanie care în trei luni de zile s-a și terminat prin distrugerea puterii provinciilor unite.

Ludovic al XIV-lea era de multă vreme inamicul olandezilor, care-l insultau sau își băteau joc de dânsul prin gura francezilor refugiați în Olanda. Orgoliul național al olandezilor făcea din el un Mitridat al republicii. Deci ura contra celor doi de Witt era dublă: una rezultată din rezistența viguroasă a unui întreg popor, organizată împotriva unei puteri ce-l distrugea și a susținătorilor ei olandezi care luptau înfruntând politica populară, iar cealaltă din oboseala naturală a tuturor popoarelor învinse, care speră că un alt șef ar putea să-i scoată din ruină și marasm.

Acest alt șef gata să apară pregătit să se măsoare cu Ludovic al XIV-lea, oricât de gigantică părea să fie sarcina sa viitoare, era Wilhelm prinț de Orange, fiul lui Wilhelm II și

nepot prin Henriette Stuart al lui Carol al II-lea al Angliei; acest copil taciturn, pe care l-am văzut apărând la spatele Stathuderatului, prin 1672 era în vârstă de 22 de ani. Perceptorul său nu fusese altcineva decât Jean de Witt care-l crescuse în ideea de a face din fostul prinț un bun cetățean. Republicanul intransigent, din dragostea sa pentru patrie împletită cu aceea pentru elev, a distrus în inima prințului prin edictul perpetuu, orice speranță pentru stathuderat.

Însă destinul își râdea întotdeauna de absurda pretenție a oamenilor, care fac și desfac puterile pământești fără să consulte comandamentele progresului omenesc. Iată de ce prin capriciul olandezilor și teroarea inspirată de Ludovic al XIV-lea politica marelui pensionar a căzut, edictul perpetuu a fost abolit, iar stathuderatul lui Wilhelm de Orange a fost restabilit.

Marele pensionar se închină în fața voinței concetățenilor săi; însă Cornelius de Witt era mai recalcitrant și înfruntând amenințările cu moartea ale plebei orangiste care-l asediase în locuința sa din Dordrecht, refuză să semneze actul ce stabilea stathuderatul. După insistențele soției sale, el semnă în cele din urmă, însoțindu-și iscălitura cu cele două litere: V.C., adică VI COACTUS ceea ce înseamnă, constrâns prin forță. Era un adevărat miracol că a scăpat cu viață în ziua aceea.

Totuși pentru Jean de Witt, adeziunea sa, mult mai rapidă și ușoară față de voința concetățenilor săi, nu i-a fost mai profitabilă. Câteva zile după aceea el a fost victima unei tentative de asasinat. Străpuns de o lovitură de cuțit, era aproape să moară de pe urma rănilor căpătate.

Nu aceasta fusese însă dorința orangiștilor. Viața celor doi frați constituia un veșnic obstacol pentru proiectele lor: orangiștii au schimbat deci pentru moment tactica. Scopul lor fiind

înălăturarea materială a celor doi frați, au încercat ca prin calomnie să desăvârșească ceea ce nu le-a reușit prin pumnal.

Unealta a fost găsită în persoana chirurgului Tikelaer, care nu s-a dat în lături să reprezinte geniul nenorocii în destinul celor doi martiri. De aceea îl găsim într-o bună zi declarând în fața autorităților că, Cornelius de Witt, exasperat cum a dovedit prin apostila declarației sale de abrogare a edictului perpetuu și înflăcărat de ură împotriva lui Wilhelm de Orange, a însărcinat un asasin cu misiunea de a scăpa republica de noul stathuder și că acest asasin urma să fie dânsul, Tikelaer, care, doborât de remușcări numai la ideea celor ce ar fi urmat să comită, a preferat să dea pe față crima de stat decât s-o înfăptuiască.

De data aceasta, se poate judeca explozia ce se produse printre orangiști, la aflarea acestui complot. Procurorul fiscal dispuse arestarea criminalului la 16 august 1672; inspectorul digurilor, nobilul frate al lui Jean de Witt suportă deci într-una din camerele Buytenhoffului, tortura preliminară, destinată să-i smulgă ca la cei din urmă criminali, mărturisirea pretinsului său complot împotriva lui Wilhelm.

Însă Cornelius nu era numai un spirit mare: era mai ales un suflet măreț. Făcea parte din acea categorie de martiri, care țin la o credință politică, astfel după cum strămoșii lor țineau la cea religioasă; surâzând în fața amenințărilor, în timpul torturii recită cu o voce fermă, scandând versurile după măsură lor, prima strofă din *Justum et Tenacem* de Horațiu, nu mărturisi nimic și obosi nu numai forța, dar mai ales fanatismul călăilor săi.

Totuși judecătorii nu l-au descărcat de acuzația lui Tikelaer și prin sentința lor contra lui Cornelius, l-au degradat din

toate sarcinile și demnitățile sale, condamându-l la despăgubiri și judecată și surghiun pe viață de pe teritoriul republicii. Aceasta a nemulțumit pe olandezi.

Jean de Witt la primele zvonuri de acuzare a fratelui său, și-a dat demisia din demnitatea de mare pensionar. De altfel și el la rândul său, și-a primit răsplata pentru devotamentul către patrie, căci aducea în viața privată, necazurile și rănilile sale, singurele câștiguri pe care le au în general oamenii onești, vinovați de a fi lucrat pentru țara lor, uitându-se pe dânșii. În timpul acesta, Wilhelm de Orange aștepta ca poporul al cărui idol era, să facă din trupurile celor doi frați, treptele ce trebuiau să-l urce la stathuderat.

Iată dar, sensul marii mișcări populare din 29 august 1672 despre care am pomenit la începutul capitolului acesta și din ce cauză ținea tot poporul să fie în fața închisorii Buytenhoff, de unde urma să iasă Cornelius de Witt spre a pleca în exil și mai ales să vadă urmele pe care le-au lăsat schingiuirile, la care a fost supus nobilul trup al acestui bărbat, care-l cunoștea atât de bine pe Horațiu.

Ne grăbim să lămurim însă, că această mulțime nu se îndrepta spre Buytenhoff, numai cu inocenta dorință de a asista la un spectacol și că în rândurile sale se găseau de asemenea și o serie de înflăcărați cetățeni, care țineau să înlocuiască serviciul pe care l-au găsit atât de rău îndeplinit.

Vrem să vorbim despre serviciul de călău.

Erau și alții, e drept, care alergau cu intenții mai puțin dușmănoase. Pentru aceștia era vorba de o reprezentație din acelea care atrag întotdeauna mulțimile al căror orgoliu este nemaipomenit de flatat, când pot să vadă în pulbere, pe omul care fusese multă vreme atât de sus pentru dânsele.

— Așadar, Cornelius de Witt, acest om fără frică, se spune, nu a fost doborât de tortură și închisoare?

Nu putea fi văzut și el palid, sângerând, înspăimântat? Nu era oare, un extraordinar triumf al acestei burghezii, mult mai invidioasă decât poporul și la care triumf, orice vrednic burghez din Haga trebuie să participe? Și apoi, își ziceau agitatorii orangești abil amestecați în această mulțime pe care o mânuiau ca pe un instrument hotărât și contondent totodată, nu se va găsi de la Buytenhoff până la porțile orașului, ocazia de a se arunca cu puțin noroi sau cu câteva pietre, asupra acestui inspector al digurilor, care nu numai că nu a cedat staturatului prințului de Orange decât VI COACTUS, dar care mai ales, a vrut să-l asasineze?

Fără să mai punem la socoteală, adăugau cei mai îndărătnici dușmani ai Franței, că dacă s-ar proceda în mod just și brav la Haga, nu s-ar permite plecarea în surghiun a lui Cornelius de Witt, care o dată peste graniță, va înnoda toate intrigile sale cu Franța și va trăi susținut cu aurul marchizului Louvois împreună cu marele său scelerat de frate, Jean.

În mijlocul celor ce se grăbeau mai tare, alerga cu multă turbare în suflet, onestul Tykelaer, plimbat de orangești ca un erou al probității și onoarei naționale și al carității creștine. Acest brav scelerat enumera, împodobindu-le cu toate frumusețile spiritului său și cu toate resursele imaginației sale, tentativele pe care le-a încercat Cornelius de Witt asupra virtuții sale, sumele ce i le-a promis precum și infernala mașinărie pregătită pentru a-i ușura lui, lui Tykelaer, toate greutatele asasinatului.

Iar fiecare frază a discursului său, lacom înregistrată de popor, stârnea urale entuziasmate de dragoste pentru prinț și

huiduieli și urlete de oarbă turbare împotriva fraților de Witt. Poporul blestema și pe judecătorii nevrednici care lăsau să scape din pușcărie sănătos și nevătămat, pe abominabilul criminal, care era sceleratul de Cornelius.

Câțiva instigatori repetau cu glas destul de tare:

— El va pleca, ne va scăpa!

La care alții răspundeau:

— Un vas îl așteaptă la Schweningen, e un vas francez; Tykelaer i-a văzut!

— Bravul Tykelaer! Onestul Tykelaer, striga în cor mulțimea.

— Și mai ales, spunea o voce, în timp ce Cornelius va fugi, Jean care nu este mai puțin trădător decât fratele său, Jean va fugi și el la rândul său!

— Și acești doi potlogari vor mânca în Franța banii noștri, banii vapoarelor noastre, ai arsenalelor și șantierelor noastre, vândute lui Ludovic al XIV-lea.

— Să-i împiedicăm să fugă! strigă o voce de patriot mai avansat.

— La pușcărie! La pușcărie!... repetă corul.

Deocamdată nu s-a comis nici o violență, deoarece linia cavaleriștilor ce păzea împrejurimile Buytenhoff-ului, rămânea liniștită, rece, impasibilă și mai amenințătoare prin flegma sa, decât această mulțime burgheză prin strigătele sale, prin agitația și amenințările sale: imobilă sub privirile șefului, căpitanul de cavalerie al orașului Haga, care-și ținea sabia afară din teacă, în poziție de repaus însă.

Această trupă, singura forță ce apăra închisoarea, rezista prin atitudinea sa, nu numai maselor populare dezordonate și gălăgioase, dar și gărzii burgheze care plasată în fața Buyten-

pect pentru carne și cărti)
hoff-ului, zice-se pentru a păstra ordinea împreună cu trupa, dădea gălăgioșilor exemplul strigătelor sedițioase perorând:

— Trăiască Orange! Jos trădătorii!

Apoi luând liniștea cavaleriștilor drept timiditate, au încercat să facă un pas înainte, antrenând după dâșii mulțimea furioasă.

Însă contele de Tilly, înainta singur în fața lor și ridicând sabia, încruntă sprâncenele:

— Hei domnilor din garda burgheză, întrebă el, unde mergeți și ce doriți?

Burghezii își agitară muschetele repetând:

— Trăiască Orange! Moarte trădătorilor!

— Trăiască Orange! Fie, răspuse de Tilly; prefer figurile vesele celor murdare. Moarte trădătorilor, dacă o vreți, atâta vreme cât o vreți prin strigăte. Strigați cât vă place: moarte trădătorilor! Însă dacă este vorba s-o puneți în practică, sunt pus aici să împiedic aceasta și o voi face.

Apoi întorcându-se spre soldați:

— Sus armele, soldați! strigă el.

Soldații lui Tilly ascultară comanda cu o precizie atât de calmă, încât puseră în retragere imediat garda burgheză și poporul, care execută această operație nu fără oarecare învâlmășeală, ceea ce-l făcu pe căpitanul de cavalerie să surădă:

— La, la, zise el cu acel ton batjocoritor care nu aparține decât sabiei, liniștiți-vă, cinstiți burghezi, soldații mei nu vor slobozi nici un glonte, dacă din partea domniilor voastre nu veți mai face nici un pas spre închisoare.

— Știți sau nu domnule ofițer, că noi avem muschete? răspuse foarte furios comandantul burghezilor.

— Vai de mine, se vede destul de bine, din moment ce mi le învârtiți mereu pe la nas; observați însă și domniile voastre,

că noi avem pistoale care nimeresc admirabil la cincizeci de pași, iar dumneavoastră sunteți abia la douăzeci și cinci.

— Moarte trădătorilor! strigă din compania de burghezi exasperată.

— Bah! dar domniile voastre spun mereu același lucru, murmură ofițerul; e prea plictisitor!

În vremea aceasta poporul încălzit la culme, nu știa că tocmai în momentul când adulmeca sângele uneia din victimele sale, cealaltă, ca și cum s-ar fi grăbit să alerge înaintea destinului, se furișa pe la spatele grupurilor și cavaleriștilor, îndreptându-se spre Buytenhoff.

Într-adevăr, Jean de Witt tocmai coborâse din trăsură și împreună cu un servitor credincios al său, străbătu liniștit, pe jos, piața din fața închisorii.

El se anunță portarului pe care îl cunoștea de fapt, spunându-i:

— Buna ziua Grifus! îl caut pe fratele meu Cornelius de Witt, pe care urmează să-l conduc afară din oraș, întrucât e condamnat după cum cred că știi, la surghiun!

Portarul, un fel de urs devotat și dresat să-nchidă și să deschidă poarta închisorii, după ce-l salută, îi dădu drumul în clădirea ale cărei porți se închiseră în urma lor.

La zece pași, o fată frumoasă, de șaptesprezece sau optsprezece ani, făcu o reverență drăgălașă vizitatorului, care i se adresă petrecându-i mâna sub talie:

— Bună ziua, drăguță și frumoasă Roza; cum îi merge fratelui meu?

— Oh, domnule Jean, îi răspunse tânăra femeie. Nu de răul ce i s-a făcut mă tem pentru dânsul, acesta a trecut.

— De ce temi atunci, fetița mea?

— Mă tem de răul ce vor să i se facă, domnule Jean.

— Aha! da, răspunse de Witt, e vorba de popor, nu-i așa?

— L-ați auzit?

— Este într-adevăr foarte emoționat, însă când ne va vedea se va calma probabil, deoarece noi nu i-am făcut decât bine.

— Din nenorocire, acesta nu-i un motiv, murmură tânăra fată care se îndepărtă supunându-se unui gest poruncitor al tatălui său.

— Desigur, copila mea; este drept ceea ce ai spus tu. Apoi continuându-și drumul:

— Iată, murmură el, o fetiță care probabil că nu știe să scrie și să citească și prin urmare nu a citit nimic, care totuși reduce istoria lumii la o singură expresie.

Și mereu la fel de calm, însă mult mai melancolic decât la intrare, ex-marele pensionar continuă să se îndrepte spre celula fratelui său.

II Cei doi frați

Desigur că avea dreptate Roza să presimtă evenimente rele pentru cei doi frați, deoarece în timp ce Jean urca scara de piatră ce ducea spre celula fratelui său, garda burgheză depunea toate străduințele pentru a îndepărta trupa lui Tilly, care o jena. Ceea ce văzând mulțimea care aprecia bunele intenții ale miliției sale, striga cât o ținea puterile.

— Trăiască burghezii!

În timpul acesta de Tilly, pe atât de prudent pe cât de hotărât, parlamenta ca această companie de burghezi, susținută de pistoalele pregătite ale escadronului său, arătând că statele

sunt acelea care i-au dat consemnul de a păzi cu trei companii, închisoarea și împrejurimile sale.

— Pentru ce acest ordin, pentru ce să păziți închisoarea? strigau orangiștii.

— Este o întrebare, răspuse de Tilly, la care nu pot răspunde. Mi s-a spus: păzește! Eu păzesc. Domniile voastre care sunteți aproape militari, ar trebui să știți că un consemn nu se discută.

— Totuși acest ordin care vi s-a dat, ajută pe trădători să poată ieși din oraș!

— Se poate să fie așa, din moment ce trădătorii sunt condamnați la surghiun, răspuse de Tilly.

— Dar cine a dat acest ordin?

— Statele...

— Statele trădează!

— Cât despre aceasta, eu habar n-am.

— Și dumneata trădezi!

— Eu trădez?

— Da, dumneata.

— Așa? Dar pe cine trădez eu domnilor burghezi? Statele? Eu nu le pot trăda, deoarece sunt la ordinele lor și le execut întocmai.

Întrucât contele avea atâta dreptate, încât era imposibil să i se mai răspundă, urletele și amenințările se dublară, urlete și amenințări înspăimântătoare, căroră contele le răspundea cu toată urbanitatea posibilă.

— Dar, domnilor burghezi, descărcați muschetele domniilor voastre; poate lua foc una, din întâmplare și dacă vreun glonte rănește pe unul din cavaleriștii mei, noi vom culca două sute dintre dumneavoastră la pământ și ne va părea des-

— Cred asta, pentru că și eu în timp ce mă chinuiam, mă gândeam mai ales la tine. Dar, în sfârșit, iată-ne împreună. Să uităm cele trecute. Ai venit să mă scoți de aici nu-i așa?

— Da.

— Eu am scăpat de chinuri; ajută-mă să mă ridic și vei vedea cât de bine am să mă țin.

— Nici nu ai prea mult drum de făcut, căci am o trăsură afară, protejată de cavaleriștii lui de Tilly.

— Cavaleriștii lui de Tilly? De ce sunt ei aici?

— Din cauză că, s-a presupus că locuitorii din Haga vor dori să te vadă ieșind din pușcărie și statele au vrut să prevină tulburările, explică marele pensionar.

— Tulburări? întrebă Cornelius, fixându-și privirea asupra fratelui său, destul de încurcat, tulburări? De ce?

— Da, Cornelius.

— Așadar, astea erau zgomotele pe care eu le luam drept halucinații. Este așadar lume în fața Buytenhoffului.

— Da.

— Cum ai răzbit până aici?

— Știi foarte bine că nu prea suntem iubiți, Cornelius, răspunse marele pensionar melancolic. Am luat-o și eu prin străzi mai dosnice.

— Așadar, te-ai ascuns, Jean?

— A trebuit să vin la tine, fără să pierd prea mult timpul și am făcut ceea ce face în politică și pe mare când ai vântul împotriva ta: l-am înconjurat.

În acest moment, zgomotul de afară devenea din ce în ce mai violent. Tilly parlamenta mereu cu garda burgheză.

— Da, da, ai fost și ai rămas mereu un vrednic pilot dragă Jean, zise Cornelius; dar nu știu dacă vei reuși să-ți scoți de

data aceasta fratele din Buytenhoff, prin această mulțime furioasă, în mod atât de fericit, cum ți-ai condus flota de la Tromp la Anvers, înfruntând vârtejurile Escautului.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, sper totuși că vom trece înainte de toate însă un cuvânt.

— Spune-l.

— Ceea ce ne reproșează mai ales orangiștii, printre multe alte calomnii prostești, este și faptul că am negociat cu Franța.

— Eu am negat asta.

— Da, dar totuși ni se reproșează.

— Chiar dacă ar fi așa și aceste negocieri ar fi reușit, ele ar fi economisit defecțiunile de la Reus, Orsay, Vesel și Rheinberg; ele ar fi evitat trecerea Rhinului și Olanda, ar fi putut să rămână și mai departe în ochii tuturor, ca o putere de neînvins în mijlocul mareelor și canalelor sale.

— Toate acestea sunt adevărate, însă mai este un adevăr și anume acela că, dacă s-ar găsi în aceste momente corespondența noastră cu domnul de Louvois, atât de bun pilot cum sunt, nu voi putea trece vaporul nostru așa de perfect, care va trebui să-i ducă pe cei doi Witt și averea lor afară din Olanda. Această corespondență, care ar putea să probeze oamenii de bună-credință, cât de mult mi-am iubit patria și câte sacrificii personale ofeream pentru libertatea și gloria sa, această corespondență ne-ar pierde pe lângă orangiști, învingătorii noștri. Cred dragă Cornelius, eu vreau să cred că ai distrus această corespondență, înainte de a părăsi Dordrecht pentru a veni să mă-ntâlnești la Haga.

— Dragă frate, răspunse Cornelius, corespondența ta cu domnul Louvois, probează că tu ai fost în aceste timpuri cel

mai mare, cel mai generos și cel mai abil cetățean al celor șapte provincii unite; eu iubesc gloria țării mele, iubesc gloria ta mai ales și de aceea nu am putut distruge această corespondență.

— Așadar, suntem pierduți pentru viața pământească, zise liniștit marele pensionar, apropiindu-se de fereastră.

— Nu, din contră Jean, noi ne vom salva viața și totodată și popularitatea.

— Ce ai făcut cu aceste scrisori?

— Le-am încredințat lui Cornelius van Baerle, finul meu, pe care-l cunoști și care locuiește în Dordrecht.

— Vai, sărmanul băiat. Ce dulce și naiv copil. Copil savant, lucru atât de rar, știe atâtea lucruri și nu se gândește decât la florile sale. Acestui îndrăgostit al culorilor și al parfumurilor ai încredințat depozitul ucigaș; dar e pierdut scumpe frate, sărmanul Cornelius.

— Pierdut?

— Da, căci el, sau va fi tare, sau va fi slab. Dacă este – în cazul când ni se-ntâmplă ceva și chiar atât de distrat cum este, tot va prinde de veste – dacă este tare, se va mândri de noi. Dacă este slab, îi va fi frică de intimitatea noastră. Dacă este tare, va striga secretul nostru. Dacă este slab, îl va scăpa. Într-un caz și altul, Cornelius, el este pierdut și noi de asemenea. Așadar frate, nu ne rămâne decât să fugim, dacă mai este timp.

— A, nu, răspunse Cornelius. Nu în zadar inspectorul digurilor este un om politic crescut la școala lui Jean. Van Baerle ignoră complet natura și valoarea depozitului ce i-am încredințat.

— Atunci repede! strigă Jean, dacă mai este timp, să-i trimitem răspuns să distrugă pachetul.

— Cu cine am putea să-i trimitem acest răspuns?

— Cu servitorul meu Craeke, care ar fi trebuit să ne întovărășească și care a intrat cu mine în închisoare ca să-ți ajute să cobori scara.

— Gândește-te, înainte de a distruge aceste certificate glorioase, Jean.

— Eu am meditat bine, bravul meu Cornelius, că înainte de toate frații Witt trebuie să-și salveze viețile, pentru ca apoi să-și poată salva numele. Dacă vom fi morți, cine ne va apăra Cornelius? Cine ne va înțelege cel puțin?

— Crezi așadar că vom fi uciși dacă vor găsi aceste hârtii?

Jean fără să-i răspundă fratelui său, arătă cu mâna spre Buytenhoff, de unde se ridicau în acest moment huiduieli și strigăte sălbătice.

— Da, da, spuse Cornelius, aud și eu destul de bine aceste urlete, dar ce spun ele?

Jean deschise fereastra.

— Moarte trădătorilor, urla mulțimea.

— Ai înțeles acum, Cornelius?

— Și trădătorii suntem noi! spuse prizonierul ridicând ochii la cer.

— Suntem noi, repetă Jean de Witt.

— Unde este Craeke?

— La ușa camerei tale, presupun.

— Spune-i să intre, atunci.

Jean deschise ușa; într-adevăr credinciosul servitor aștepta pe prag.

Cornelius rupse prima foaie din Biblie, luă creionul și scrise. Scrise o scrisoare în care durerea sufletească, se unea cu cea trupească, întrucât creionul apăsa în mod nemilos,

carnea și oasele strivite ale degetelor sale. Se putea vedea sângele pătând pansamentul ce-i învelea mâna cu care scria. Sudoarea îi curgea șiroaie nu numai lui ci și marelui pensionar care suferea alături de el.

Cornelius scrisese:

Dragă finule,

Arde pachetul pe care ți l-am încredințat; arde-l fără să-l privești și fără să-l deschizi, pentru a rămâne necunoscut chiar pentru tine. Acest fel de secrete îi ucid pe depozitarii lor.

Arde-l și îl vei salva pe Jean și Cornelius.

Adio și iubește-mă!

20 august 1672

Cornelius de Witt

Jean, cu lacrimile în ochi, uscă o picătură din sângele care a pătat foaia, remise biletul lui Craeke, cu o ultimă recomandare și reveni la Cornelius, pe care suferința îl făcuse mai palid și care era aproape să leșine.

— Să mergem Cornelius, spuse marele pensionar.

III

Elevul lui Jean de Witt

În timp ce urletele mulțimii adunate în fața închisorii Buytenhoff, se arătau din ce în ce mai înfricoșătoare pentru cei doi frați, determinându-l pe Jean de Witt să grăbească plecarea inspectorului digurilor, un grup de burghezi plecaseră

după cum am spus, la primărie, spre a cere expulzarea corpului de cavaleriști al lui de Tilly.

Nu era departe de la Buytenhoff la Hoogstreet. În mijlocul mulțimii se putea vedea însă, un străin care asistase plin de curiozitate la toată scena din fața închisorii, îndreptându-se cu ceilalți, mai bine zis în urma celorlalți, spre primărie, pentru a căpăta noutăți despre tot ce ar fi urmat să se întâmple. Acest străin era un bărbat foarte tânăr, de vreo douăzeci și doi, douăzeci și trei de ani, destul de slab și fără vigoare, aparent. El își ascundea, întrucât avea motive temeinice ca să nu fie recunoscut, figura sa palidă și lunguiață în dosul unei batiste cu care își ștergea când fruntea umedă de sudoare, când buzele ce-i ardeau.

Ochiul fix ca al unei păsări de pradă, nasul acvilin și lung, gura fină și dreaptă, deschisă sau întinsă ca marginile unei răni, toată figura acestui om, oferea un subiect de cercetare pentru un psiholog, ale cărui concluzii psihologice n-ar fi fost deloc în favoarea sa.

Între figura unui cuceritor și a unui pirat, s-au întrebat cei vechi, ce deosebire este? Tot ei au răspuns: aceia care există între vultur și șoim. Între liniște și neliniște. O asemenea întrebare îți puneai, când căutai să ghicești, cărei specii de om aparținea această fizionomie lividă, acest corp slăbănog și suferind, această tribulație de la Buytenhoff la Hoogstreet în urma poporului ațâțat. Reprezenta oare figura unui stăpân bănuitor sau a unui bandit neliniștit; desigur că un om de poliție, ar fi optat asupra acestei din urmă supoziții, mai ales că cel de care ne ocupăm în acest moment căuta să se ascundă.

De altfel, era îmbrăcat destul de simplu și fără arme vizibile; brațul său slab dar nervos, mâna uscată dar albă, fină și

aristocratică se sprijinea nu pe brațul ci pe umărul unui ofițer, care cu mâna pe sabie, urmărise și el toată scena de pe Buytenhoff, cu un interes ușor de priceput și acum se îndrepta și el spre primărie.

Acolo, la strigătele mulțimii, fereastra lui Hoogstreet se deschise și un bărbat care pășise pe un balcon, începu o discuție cu poporul.

— Cine vorbește acolo pe balcon? întrebă tânărul bărbat pe ofițer.

— E deputatul Boweit, răspunse cel întrebat.

— Ce fel de om este acest Boweit, îl cunoști? E un brav bărbat, cel puțin așa cred, domnule.

Tânărul bărbat, ascultând această apreciere a caracterului lui Boweit făcută de ofițer, lăasă să-i scape o

mișcare prin care-și manifestă decepția și nemulțumirea atât de vizibil, încât ofițerul se grăbi să adauge:

— Se spune cel puțin aceasta, monseniore; cât despre mine eu nu pot nimic precis, deoarece nu-l cunosc personal pe domnul Boweit.

— Brav bărbat, repetă cel pe care ofițerul îl numise „monseniore“. Brav bărbat ai vrut să spui, sau bărbat brav?

— În cazul acesta să așteptăm, murmură tânărul bărbat, să așteptăm și vom vedea.

Deputatul vorbea mulțimii, însă mulțimea nu-l asculta. Cerea mereu același lucru: ordinul de retragere al cavaleriștilor lui Tilly. În cele din urmă o delegație de cetățeni se urcă în camera de consiliu a primăriei. Cei doi, tânărul bărbat și ofițerul, puteau să urmărească de astă dată, doar gesticulările celor ce parlamentau, care se întvedeau prin ferestrele deschise ale balconului casei. În sfârșit, tumultul de afară se

El îl luă stupefiat, parcurse deasupra lui o privire grăbită și apoi destul de tare:

— Cei care au semnat acest ordin, sunt adevărații călăi ai domnului Cornelius de Witt. Cât despre mine, eu n-aș vrea să subscriu cu mâinile mele vreodată o asemenea infamie.

Și respingând cu vârful sabiei pe omul care o cerea înapoi, adăugă:

— Un moment cumetre, o asemenea scrisoare are importanță și se păstrează.

El îndoii hârtia, o puse într-un buzunar bine ascuns și apoi se întoarse spre trupă:

— Cavaleriști ai lui Tilly, la dreapta!

După care, continuă cu jumătate de voce, dar destul de tare pentru a fi auzit de toată lumea:

— Și acum, sugrumătorilor, faceți-vă treaba.

Un strigăt furios, care conținea toate urile nesatisfăcute și toate bucuriile sălbatice, întovărășiră această plecare.

Cum se vede, Jean de Witt nu a exagerat deloc pericolul, când cerea fratelui său să grăbească plecarea. Cornelius coborî deci sprijinit de marele pensionar scara ce ducea spre curte. În jurul scării, ei găsiră pe Roza tremurând.

— Oh! domnule Jean, spuse ea, ce nenorocire!...

— Dar ce se-ntâmplă, fetița mea? întrebă domnul de Witt.

— Se spune că mulțimea s-a dus să capete de la Hoogstreet, ordinul de îndepărtare al cavalerilor contelui de Tilly.

— Înseamnă că situația este destul de rea pentru noi, dacă ei obțin acel ordin.

— Totuși, v-aș putea da un sfat, spuse tânăra fată tremurând continuu.

— Dă-I copila mea. Nu ne vom mira deloc, ca Dumnezeu să ne vorbească în acest moment prin gura ta.

— Ei bine domnule Jean, eu nu aș ieși prin poarta principală.

— De ce asta, dacă soldații lui Tilly mai sunt încă la posturile lor?

— E adevărat, însă ordinul privește ca ei să stea în fața închisorii.

— Fără îndoială.

— Aveți vreunul ca să le impună însoțirea domniilor voastre până afară din oraș?

— Nu.

— Așadar, din momentul ce veți trece linia cavaleriștilor, veți cădea în mâinile poporului.

— Dar garda burgheză?

— Oh, dar tocmai garda burgheză e mai turbată.

— Ce-i de făcut atunci?

— În locul dumitale domnule Jean, continuă timid tânăra fată, aș ieși prin ușița din spate, care dă într-o stradă goală și aș pleca spre poarta orașului pe unde vreți să ieșiți.

— Dar fratele meu nu poate merge.

— Doar aveți trăsura. M-am gândit că vizitiul este omul de încredere al dumitale și i-am spus să aștepte la ușiță.

Cei doi frați își aruncară o privire, prin care exprimau o dublă și nemărginită recunoștință pentru tânăra fată.

— Acuma trebuie să vedem, spuse marele pensionar, dacă Grifus ne-ar deschide această ușiță.

— Oh, desigur că el nu va voi.

— Atunci?

— Am prevăzut refuzul și pe când el discuta cu o santineală prin fereastra turnului, i-am luat cheia din verigă.

— Și tu ai această cheie?

— Da, domnule Jean.

— Copila mea, spuse Cornelius, eu nu mai am nimic să-ți dau în schimbul serviciului pe care îl faci, în afară de Biblia pe care o vei găsi în camera mea; este ultimul cadou al unui om onest. Cred că-ți va aduce noroc.

— Mulțumesc, domnule Cornelius, ea nu mă va părăsi niciodată și adăugă suspinând: păcat că nu știu să citesc! — Iată că urletele se întetesc, fata mea, spuse Jean. Cred că nu mai este nici o clipă de pierdut.

— Veniți deci, zise frumoasa frizonă care-i conduse printr-un coridor interior pe cei doi frați, în partea cealaltă a închisorii.

Mereu călăuziți de Roza, proscrisii coborâră scara, traversară o mică curte cu zidurile crenelate și prin ușița deschisă, se găsiră în partea opusă a închisorii, în strada deșartă și în fața trăsurii ce-i aștepta.

— Repede, repede, stăpânii mei, îi auziți? strigă vizitiul înspăimântat.

Totuși, după ce-și urcă fratele în trăsură, marele pensionar se întoarse spre tânăra fată, pentru a-și lua rămas-bun.

— Adio, copila mea; tot ce ți-aș putea spune ar exprima în cuvinte goale și deci foarte vag, recunoștința noastră. Noi te recomandăm lui Dumnezeu care-și va aduce aminte că tu ai salvat viața a doi oameni.

Roza luă mâna marelui pensionar și o sărută cu respect.

— Plecați, zise dânsa, plecați pentru că mi se pare că mulțimea forțază deja poarta principală.

Jean de Witt urcă repede, luă loc lângă fratele său și închise portița trăsurii strigând:

Tol-Hek era poarta oraşului care ducea spre micul port Schweningen, unde un vaporeaş aştepta pe cei doi fraţi. Trăsura dispăru repede ducându-i pe fugari. Roza îi urmări cu privirea cât putu, apoi reintră închizând poarta după ea şi aruncă cheia într-o fântână.

Zgomotul care dăduse a înţelege Rozei că poporul forţează poarta, era într-adevăr făcut de mulţimea care după ce a evacuat piaţa temniţei, se repezi asupra porţii. Cât era dânsa de solidă şi trebuie să menţionăm că Grifus refuză în mod hotărât să deschidă această poartă, totuşi se simţea că ea nu va rezista mult şi temnicerul, palid, se întreba deja dacă nu e mai bine să descuie poarta decât să se ajungă la dărâmarea ei, când se simţi tras încetişor de mânecă.

Întorcându-se, o văzu pe Roza.

— Îi auzi pe turbaţii aceştia?

— Îi aud foarte bine tată şi în locul tău...

— Ai deschide, nu-i așa?

— Nu, aş lăsa să dărâme poarta.

— Da, dar după aceea mă vor ucide.

— Desigur, dacă te vor vedea.

— Şi cum crezi că ar putea să nu mă vadă?

— Ascunde-te.

— Unde?

— În camera secretă.

— Şi tu copila mea?

— Eu tată, voi coborî cu tine. Vom închide trapa peste noi şi când ei vor fi ieşit din închisoare, vom părăsi carcera.

— Ai dreptate, exclamă Grifus; e de mirare ce de mai idei pot să stea în căpşorul ăsta!

Apoi, cum poarta începu să pârâie spre marea bucurie a mulțimii:

— 'Vino, vino repede tată, zise Roza deschizând o mică trapă.

— Dar ce facem cu prizonierii noștri? întrebă Grifus.

— Dumnezeu va veghea asupra lor tată, replică tânăra fată. Lasă-mă pe mine să veghez asupra ta.

Grifus urmă pe fată și trapa căzu peste capetele lor, tocmai în momentul când poarta dărâmată dădu loc liber mulțimii. Ascunzătoarea secretă oferea destulă siguranță temnicerului și fiicei sale.

Poporul năvăli în temniță strigând:

— Moarte trădătorilor! la stâlp Cornelius de Witt. La moarte, la moarte!

IV

Masacrul

Tânărul bărbat mereu ascuns de pălăria sa cu borduri largi, sprijinindu-se tot timpul de brațul ofițerului, mereu uscându-și fruntea asudată și buzele cu batista, nemișcat, privea într-un colț al Buytenhoff-ului, pierdut în umbra paravanului unei prăvălii închise, spectacolul ce-l oferea această mulțime furioasă, spectacol care părea că se apropie de deznodământ.

— Mi se pare că ai avut dreptate van Decken, că ordinul dat de domnii deputați, este o adevărată condamnare la moarte a domnului Cornelius. Azi ce spune mulțimea? Cere destul de mult, de la domnii de Witt.